

**Deyan Sudjic - De macht van het bouwen
hoe macht en geld de wereld aanzien geven**

Verheul, W.J.

Publication date
2021

Document Version
Final published version

Published in
Leestips voor Architectuurliefhebbers

Citation (APA)

Verheul, W. J. (2021). Deyan Sudjic - De macht van het bouwen: hoe macht en geld de wereld aanzien geven. In N. Nelissen, & W. Köhlen (Eds.), *Leestips voor Architectuurliefhebbers* (pp. 66-67). TOPOS.

Important note

To cite this publication, please use the final published version (if applicable).
Please check the document version above.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy

Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights.
We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

TOPOS

Leestips

voor
architectuur
liefhebbers

Redactie
Nico Nelissen
Will Köhlen

Voorwoord

Topos, architectuurcentrum Maastricht, vroeg in maart 2021 aan al haar 'vrienden' om een leestip aan te dragen voor architectuurliefhebbers. Dat was niet tegen dovemansoren gezegd, want binnen de kortst mogelijke tijd kwamen de inzendingen binnen. Op basis van een eenvoudig 'format' werd gevraagd om een boek aan te dragen dat boeiend, verrassend, uitdagend, inspirerend, leerzaam, vermakelijk enzovoort, zou zijn voor architectuurliefhebbers. Maar liefst 56 leestips kwamen binnen en ze werden allemaal geplaatst op de website van TOPOS www.toposmaastricht.com.

Tevens werd aan alle inzenders beloofd dat ze een e-book zouden krijgen waarin alle leestips zijn opgenomen. Deze belofte wordt via dit document ingelost. Ondergetekenden hebben namens TOPOS de in dit verband noodzakelijke werkzaamheden verricht, te weten het opstellen van een uitnodigingsbrief, de formulering van het 'format' waarin de leestip aangeleverd moest worden, de redactionele 'bewerking' van de inzendingen, de plaatsing van de leestips op de TOPOS-website en het 'drukklaar' maken van de leestips. De grafische vormgeving van dit e-book is gedaan door Jack Jamar Graphic Design.

Wij danken alle inzenders voor hun leestip en hopen dat deze bundel helpt bij het verder uitbouwen van de kennis van en de liefde voor het vakgebied van de architectuur in de brede zin van het woord.

Maastricht, zomer 2021.

Nico Nelissen
Will Köhlen

Inhoud

Leestip van:

Maurice **B**astings
Joop van den **B**erg
Jac van den **B**oogard
Herman van den **B**osch
Roland van **B**ussel
Bart **B**ux
Luc **C**oenegracht
Roger **C**rols
Ariel **D**aniëls
René **D**aniëls
Gea **D**ekkers
Coen **E**ggen
Rein **G**eurtsen
Diana van **G**ijlswijk
Henri **G**overde
John **H**ogenboom
Cuny **H**olthuis
Will **K**öhlen
Jos **K**ramer
Mark **L**audy
Peter de **L**ej
Maurice **M**artens
Ton van **M**astrigt
Servé **M**inis
Wim de **N**atris
Andrea **N**elissen
Ella **N**elissen
Nico **N**elissen

Piet **N**elissen
Camille **O**ostwegel
Hans **P**annemans
Willem Jan **P**antus
Paul **P**aulussen
Harry **P**eeters
Ronald **P**ellemans
Joos **P**hilippens
Guido **Q**uanjel
Wiel **R**egtop
Math **R**eneerkens
Helen **R**onner
Ivo **R**osbeek
Ronald **R**overs
Kees de **R**uwe
Joost **S**langen
Huub **S**meets
John **S**mits
Boudewijn **S**nelder
Marlène van de **S**taay
Teun **S**winkels
Kees **T**eeken
Monique **T**helen
Pauline **T**omlow
Désirée **T**onnaer
Wouter Jan **V**erheul
Harry **W**elters
Herman van **W**issen

• Amsterdam, 2005

Deyan Sudjic

De macht van het bouwen

hoe macht en geld de wereld aanzien geven

Zo lang steden bestaan, worden prestigieuze projecten gebouwd om de wereld te imponeren. Koningen, keizers en presidenten hebben met hun eigen prestigeprojecten de wereld aanzien willen geven. Met een prestigeproject wil een initiatiefnemer de middelen ontstijgen. Daarvoor verkopen zij samen met hun architecten hun dromen: met maquettes, *artist impressions*, renders en ronkende verhalen worden we verleid daarin mee te gaan. Het prestigeproject moet de stad, het volk of een land aanzien geven. Maar het gaat ook om persoonlijke *legacy building*: er wordt een monument achtergelaten waar letterlijk en/of figuurlijk de naam van de bestuurder op staat.

De ambitie om prestigeprojecten te bouwen heeft ons niet alleen maar slechte dingen opgeleverd. We kijken soms jaloers naar steden met architectuur waarvoor kosten nog moeite zijn gespaard. We genieten tijdens onze stedentrips van de imposante bouwwerken van vroegere heersers, waarbij we de schaduwzijden van hun regimes bewust of onbewust negeren. Prestige-projecten kunnen ook een functie hebben voor de samenleving en het versterken van cultuur en identiteit. De prestigedrang van bestuurders en andere initiatiefnemers is ook een motor voor vooruitgang zou je kunnen zeggen. Maar het kan ook een gevaarlijk vehikel zijn. Het bestuderen van de totstandkoming van prestigeprojecten leert ons veel over de samenleving, het openbaar bestuur en de wereld van

vastgoed en architectuur. Een fascinerende kijk achter de schermen wordt geleverd door het boek *De macht van het bouwen* van Deyan Sudjic. In dit boek (met als originele Engelse titel *The Edifice Complex*) wordt beschreven hoe Amerikaanse presidenten hun grote bibliotheken als nalatenschap lieten bouwen. Hoe de Franse president Mitterand Parijs verrijkte met zijn befaamde *grands projects*, zoals de piramide van het Louvre en de Grande Arche in La Défense. Ook nemen we kennis van de verhalen achter de bouwwerken van de Rockefeller-familie, het Fiat-autoconcern, of de religieuze bouwprojecten. Van de ongekeerde drang om met bouwvolumes de concurrenten te overtreffen, tot en met het veelvuldig gebruik van marmer en goud.

Voor François Mitterand, Winston Churchill, Tony Blair, George Bush, Saddam Hoessein, Adolf Hitler en vele andere bouwende regenten kenden hun prestigieuze bouwprojecten een doordachte boodschap. De architecten die de boodschap letterlijk moeten vormgeven zijn daarbij gedwongen compromissen te sluiten aan het bewind dat de macht heeft. Het meest beruchte voorbeeld is wellicht Albert Speer die een uiterst gedreven opdrachtgever had om de identiteit van Nazi-Duitsland door middel van architectuur tot uitdrukking te brengen. We kunnen in het boek van Sudjic lezen welke megalomane bouwplannen Hitler voor de grote steden in zijn beoogde rijk bedacht en dat de band met zijn ontwerper Albert Speer zo >>

innig was, dat hij Speer als enige in zijn omgeving zijn kleding liet dragen. En niet alleen Le Corbusier, Mies van der Rohe, of Philip Johnson, ook hedendaagse starchitects, zoals Renzo Piano, Santiago Calatrava of Rem Koolhaas staan soms erg dicht bij hun opdrachtgevers. Gebaseerd op zijn verhalen over machthebbers en hun bouwprojecten werpt Dejan Sudjic een retorische (vraag)stelling op die prikkelt tot nadenken... Het gaat de grootste heersers niet alleen om architectuur als uitdrukkingsmiddel van hun macht, maar eerder geldt het omgekeerde: macht moet worden verkregen om uiteindelijk bouwkundige fantasieën te realiseren.

Dr. Wouter Jan Verheul,
universitair docent en onderzoeker TU Delft <<

